

ปัจจัยเชิงบูรณาการที่ส่งผลต่อความผาสุกในการเรียนรู้ของนิสิตระดับปริญญาตรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Integrative factors affecting the learning well-being of undergraduate students,

Mahachulalongkornrajavidyalay University

แสงเดือน กิตติเจริญชัย^{1*}, พระครูภัทรธรรมบัณฑิต², วีรชัย คำธวัช³

Sangduean Kitticharoenchai^{1*}, Phrakru Phatradhammabundit², Wirachai Kamthorn³

^{1,2}คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

³สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

^{1,2}Faculty of Humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

³Institutes of Research and Development, Dhonburi Rajabhat University

Corresponding author's e-mail: sangduean14k@gmail.com^{1}, ekkapatr.abhi@mcu.ac.th², wirachai.k@dru.ac.th³

Received: June 17, 2025

Revised: July 16, 2025

Accepted: July 20, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาระดับความผาสุกในการเรียนรู้ของนิสิตระดับปริญญาตรี 2. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยเชิงบูรณาการที่ส่งผลต่อความผาสุกในการเรียนรู้ของนิสิต 3. เพื่อตรวจสอบยืนยันรูปแบบความผาสุกในการเรียนรู้ของนิสิต รูปแบบการวิจัยใช้วิธีแบบผสมผสาน ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณใช้วิธีวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบสาเหตุ กลุ่มตัวอย่าง คือนิสิตระดับปริญญาตรี จำนวน 337 รูป/คน และการวิจัยเชิงคุณภาพใช้เทคนิคการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน ผลการวิจัยพบว่า ระดับความผาสุกในการเรียนรู้ของนิสิตอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านความรักความศรัทธา ส่วนปัจจัยเชิงบูรณาการอยู่ในระดับมาก โดยการฝึกอบรมและความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาได้รับความสำคัญสูง การพัฒนาตนเองตามหลักอิทธิบาท 4 โดยเฉพาะฉันทะและวิมังสา เป็นตัวทำนายความผาสุกที่สำคัญที่สุด ร่วมกับความเชี่ยวชาญและการฝึกอบรม เมื่อวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณพบตัวทำนายสำคัญของความผาสุกในการเรียนรู้ ได้แก่ อิทธิบาท 4 ด้านความเชี่ยวชาญในสาขาวิชา ด้านการฝึกอบรม ซึ่งสามารถอธิบายการทำนายความผาสุกได้สูงถึง 75.1% นิสิตไทยมีระดับความผาสุกสูงกว่านิสิตต่างชาติอย่างมี

นัยสำคัญ โดยเฉพาะด้านศรัทธาและความมั่นคง ขณะที่ผลวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า โมเดล TEXIL-MCU ได้รับการยอมรับจากผู้เชี่ยวชาญว่า เหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้จริง โดยเน้นการบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 กับกลไกการศึกษา เช่น การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน และการพัฒนาความเชี่ยวชาญ พร้อมข้อเสนอให้พัฒนาเครื่องมือประเมินด้านจิตวิญญาณเพิ่มเติม เพื่อเสริมความครอบคลุมของโมเดล

คำสำคัญ: ปัจจัยเชิงบูรณาการ, ความผาสุกในการเรียนรู้, อิทธิบาท 4

Abstract

This research aimed to 1. examine the level of learning well-being among undergraduate students, 2. compare integrative factors influencing learning well-being, and 3. verify and validate a model of learning well-being. The study employed a mixed-methods approach, consisting of quantitative research using causal-comparative analysis with a sample of 337 undergraduate monk students and qualitative research using expert connoisseurship seminars with 5 participants. The findings revealed that the overall level of learning well-being among students was high, especially in the domain of love and faith. The level of integrative factors was also high, with training and academic expertise receiving particular emphasis. Self-development based on the Four Iddhipāda principles, especially “chanda” (aspiration) and “vimamsā” (investigation), emerged as the most significant predictors of learning well-being, together with academic expertise and training. Multiple regression analysis indicated that the most influential predictors of learning well-being were the Four Iddhipāda, academic expertise, and training, jointly explaining up to 75.1% of the variance in learning well-being. Thai students exhibited significantly higher levels of learning well-being compared to international students, particularly in the domains of faith and emotional stability. Qualitative findings affirmed that the TEXIL-MCU Model was recognized by experts as appropriate and practical. The model emphasizes the integration of the Four Iddhipāda with educational mechanisms such as training programs, academic field visits, and professional development. Experts also recommended the development of additional tools to assess spiritual dimensions in order to enhance the comprehensiveness of the model.

Keywords: integrative factors, learning well-being, Four Iddhipāda

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ในยุคปัจจุบันที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การแข่งขันสูง และมีความท้าทายหลากหลายทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ทำให้การศึกษาเป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาบุคคลให้สามารถปรับตัวและดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาไม่ได้จำกัดเพียงการเรียนรู้ด้านวิชาการ แต่ยังหมายถึงการพัฒนาทักษะชีวิต ความสามารถในการปรับตัว และความพร้อมในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลและกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ที่มุ่งเน้นการพัฒนากำลังคนให้มีสมรรถนะสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและสังคม โดยเน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิต

(lifelong learning) เพื่อเตรียมคนไทยสู่ยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ (สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม, 2565)

ในด้านแนวนโยบายชาติ แผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2539) ได้เน้นการเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขัน การพัฒนากำลังคนให้มีศักยภาพ ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และคุณธรรม เพื่อให้สามารถเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงและเติบโตอย่างยั่งยืน การเรียนรู้ที่ดีจึงควรมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนในทุกมิติ โดยเฉพาะการสร้าง “ความผาสุกในการเรียนรู้” ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านกาย จิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) เป็นสถาบันการศึกษาพระพุทธศาสนาที่มีบทบาทสำคัญในการผลิตบัณฑิตที่มีทั้งความรู้และคุณธรรม โดยเน้นการพัฒนาในมิติจิตวิญญาณและคุณธรรมควบคู่ไปกับวิชาการ มหาวิทยาลัยก่อตั้งในปี พ.ศ. 2536 และได้รับการยกระดับเป็นมหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. 2500 มีการขยายวิทยาเขตทั่วประเทศ รวมถึงศูนย์นานาชาติหลายแห่ง นโยบายของมหาวิทยาลัยมุ่งเน้นการพัฒนานิสิตตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทั้ง 9 ประการ ภายใต้กรอบแนวคิด "MAHACHULA" อันได้แก่ มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส (Morality: M) เท้าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม (Awareness: A) มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา (Helpfulness: H) มีความสามารถในการแก้ปัญหา (Ability: A) มีความใฝ่รู้ใฝ่คิด (Curiosity: C) รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม (Hospitality: H) มีโลกทัศน์ กว้างไกล (Universality: U) เป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา (Leadership: L) ศักยภาพที่จะพัฒนาตนเอง (Aspiration: A) ให้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม และนำมาซึ่งความผาสุกในการเรียนรู้ของนิสิต (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2566)

การสร้างความผาสุกในการเรียนรู้ในบริบทของ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงเป็นการหล่อหลอมทั้งด้านจริยธรรม ความรู้ และจิตวิญญาณ เพื่อให้บัณฑิตสามารถดำรงชีวิตและประกอบสัมมาชีพอย่างมีคุณภาพ และเกิดประโยชน์ต่อสังคมอย่างแท้จริง อันสอดคล้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักอิทธิบาท 4 (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) ซึ่งเป็นแนวทางในการส่งเสริมความพากเพียรและความสำเร็จในการเรียนรู้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2562)

แม้ว่าจะมีความพยายามในการส่งเสริมการศึกษาในหลายมิติ แต่ในระดับอุดมศึกษาก็ยังพบปัญหาหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อความผาสุกในการเรียนรู้ของนิสิต เช่น ความเครียด ความไม่สมดุลระหว่างการเรียนกับชีวิตส่วนตัว การขาดแรงจูงใจ หรือการเรียนในสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้อต่อการเติบโตทางจิตใจและสังคม ผลการศึกษาหลายฉบับระบุว่า ความผาสุกในการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา แรงจูงใจในการเรียน และความสามารถในการปรับตัว ดังนั้น การพิจารณาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความผาสุกในการเรียนรู้ในมิติที่หลากหลายจึงมีความจำเป็น ทั้งในด้านกายภาพ เช่น สภาพห้องเรียน สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ด้านจิตใจ เช่น ความมั่นคงทางอารมณ์ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง และด้านสังคม เช่น การได้รับการสนับสนุนจากเพื่อน อาจารย์ และครอบครัว

การศึกษาเป็นพื้นฐานของการพัฒนาคนและสังคม โดยเฉพาะในยุคที่การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ความสามารถในการเรียนรู้จึงเป็นทักษะสำคัญที่ช่วยให้บุคคลสามารถปรับตัวและเติบโตได้อย่างยั่งยืน ความผาสุกในการเรียนรู้ซึ่งครอบคลุมทั้งกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม จึงกลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีพลังและมีความสุขในการแสวงหาความรู้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ได้เน้นย้ำถึงการพัฒนาทุนมนุษย์ใน 3 ระดับ ได้แก่ การอยู่รอด การพอเพียง และความยั่งยืน ซึ่งทั้งหมดล้วนเกี่ยวข้องกับระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เกื้อหนุน ดังนั้น การส่งเสริมความผาสุกในการเรียนรู้จึงไม่ใช่เพียงหน้าที่ของผู้เรียนหรือครูเท่านั้น แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเพื่อสร้างระบบการศึกษาที่ตรวจสอบได้ มีขั้นตอนที่เป็นระบบ และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านวิชาการ วัฒนธรรม และคุณธรรม เพื่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562)

พระพุทธศาสนาได้แสดงหลักธรรมแห่งการพัฒนาตนที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานอย่างมหาศาล อันสามารถที่จะให้งานนั้นบังเกิดผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ที่เรียกว่า อิทธิบาทธรรม 4 ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น วิริยะ ความเพียรพยายามทำในสิ่งนั้น จิตตะ เอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้นไม่วางธุระ วิมังสา หมั่นพิจารณาสอบสวนหาเหตุผลในสิ่งนั้น ให้กระจ่างชัด อิทธิบาทธรรม ทั้ง 4 ประการนี้ เป็นคุณเครื่อง หรือเครื่องมือให้เกิดการบรรลุถึงผลของพัฒนาตนเอง ในการปฏิบัติงานเชิงพุทธ โดยที่ในการทำงานกิจการทุกอย่างนั้น หากประยุกต์หรือนำหลักธรรมคืออิทธิบาทธรรม 4 มาประสานให้เป็นเรื่องงานเดียวกันย่อมทำให้งานหรือหน้าที่ ที่ผู้หนึ่ง ผู้ใดกระทำอยู่นั้นมีคุณค่าขึ้นมา เช่น ในการปฏิบัติธรรม ในการเล่าเรียนศึกษา หรือประกอบกิจการงานอื่นใด เมื่อต้องการสมาธิ เพื่อให้กิจที่ทำนั้นดำเนินไปอย่างได้ผลดี ก็พึงปลูกเร้า และชักจูงอิทธิบาทธรรม 4 อย่างนี้ให้เกิดเป็นองค์ธรรมเด่นนำขึ้นสักข้อหนึ่ง แล้วสมาธิความสุขสบายใจ และการทำงานที่ได้ผล ก็เป็นอันหวังได้เป็นอย่างมากกว่าจะเกิดมีตามมาเอง พร้อมกันนั้น การฝึกสมาธิ หรือการปฏิบัติธรรมส่วนหนึ่งก็จะเกิดมีขึ้น ในห้องเรียน ในบ้าน ในทุ่งนา ในการทำงาน และในสถานที่ทุก ๆ แห่ง

พื้นฐานประสบการณ์ ด้านการฝึกอบรมเป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างทักษะและพัฒนาศักยภาพของนิสิต ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดอบรมที่มีเป้าหมายชัดเจน และเนื้อหาสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน จะส่งผลให้นิสิต เกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้จริง ด้านการศึกษาดูงาน เปิดโอกาสให้นิสิตได้เรียนรู้ จากประสบการณ์จริงในสถานการณ์ที่หลากหลาย เสริมสร้างการเรียนรู้ที่มีความหมาย สร้างแรงบันดาลใจในการพัฒนา ตนเองอย่างต่อเนื่อง เข้าใจในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมอันเป็นองค์ประกอบสำคัญของความผาสุกในการเรียนรู้ (Kolb, 1984) ด้านความเชี่ยวชาญ เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ที่มีความหมาย โดยผู้มีความเชี่ยวชาญสามารถ เป็นแบบอย่าง สร้างแรงจูงใจ และถ่ายทอดองค์ความรู้ สร้างความมั่นใจในตนเองและสามารถเผชิญกับความท้าทาย ในการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีบริบทเฉพาะของนิสิตที่ศึกษาในแนวพุทธ จึงควรมีการศึกษาลึกซึ้ง ถึงปัจจัยเชิงบูรณาการที่เหมาะสมกับวัฒนธรรม วิถีชีวิต และแนวคิดตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อสนับสนุนให้นิสิตสามารถ เรียนรู้ได้อย่างผาสุกและพัฒนาศักยภาพสูงสุดของตนเอง

จากเหตุผลข้างต้นผู้วิจัยจึงได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยเชิงบูรณาการที่ส่งผลต่อความผาสุกในการเรียนรู้ของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อศึกษาลักษณะความผาสุกในการเรียนรู้ และศึกษาเปรียบเทียบ ปัจจัยเชิงบูรณาการที่ส่งผลต่อ ความผาสุกในการเรียนรู้ของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับความผาสุกในการเรียนรู้ ของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยเชิงบูรณาการที่ส่งผลต่อความผาสุกในการเรียนรู้ของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. เพื่อตรวจสอบยืนยันรูปแบบความผาสุกในการเรียนรู้ ของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรมสำหรับงานวิจัยนี้ ประกอบด้วยแนวคิดหลัก 3 ด้าน ได้แก่ 1. ความผาสุกในการเรียนรู้ 2. ปัจจัยเชิงบูรณาการ ได้แก่ การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน และความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาและ 3. การพัฒนาตนเองตามหลักอิทธิบาท 4 โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ความผาสุกในการเรียนรู้ (learning well-being) ความผาสุกในการเรียนรู้เป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านอารมณ์ ความรู้สึก และคุณภาพชีวิตทางจิตใจของผู้เรียน (UNESCO, 2021) โดย Ryff & Keyes (1995) เสนอว่า ความผาสุกทางจิตวิทยามีองค์ประกอบหลายมิติ ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การยอมรับตนเอง และการมีเป้าหมายในชีวิต ในบริบทการเรียนรู้ ความผาสุกยังหมายถึงรวมถึง ความรู้สึกสนุกเพลิดเพลิน และความมั่นใจในการเรียนรู้ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อแรงจูงใจภายในและผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา องค์ประกอบของความผาสุกในการเรียนรู้ ได้แก่ การสร้างความรักความศรัทธา เห็นคุณค่าการเรียนรู้ เปิดประตูสู่ธรรมชาติ มุ่งมาดมั่นคง ดำรงรักษามิตรจิต ชีวิตสมดุล (สุนน อมรวิวัฒน์, 2545)

2. ปัจจัยเชิงบูรณาการที่ส่งผลต่อความผาสุก งานวิจัยในช่วงหลังพบว่า ปัจจัยเชิงบูรณาการ เช่น การได้รับการฝึกอบรม (training) ประสบการณ์การศึกษาดูงาน (field study) และความเชี่ยวชาญในสาขาวิชา (subject-matter expertise) ส่งผลต่อความผาสุกของนิสิตในเชิงบวก (Helliwell et al., 2023) โดยเฉพาะการเรียนรู้นอกห้องเรียน และการพัฒนาทักษะปฏิบัติจริง ทำให้ผู้เรียนรู้สึกมีคุณค่าและเชื่อมโยงกับเป้าหมายของตนมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การเปิดโอกาสให้นิสิตมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่หลากหลาย ช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นในตนเอง และลดระดับความเครียดที่สะสมจากระบบการศึกษาแบบดั้งเดิม ซึ่งนำไปสู่ความผาสุกในการเรียนรู้ที่สูงขึ้น (WHO, 2021)

3. หลักอิทธิบาท 4 กับการพัฒนาตนเอง อิทธิบาท 4 (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา) ถือเป็นหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่ส่งเสริมให้บุคคลเกิดแรงจูงใจจากภายใน และสามารถพัฒนาตนเองอย่างมีเป้าหมาย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2562) หลักธรรมนี้ได้รับการประยุกต์ใช้ในบริบททางการศึกษา เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางใจให้กับนิสิต ส่งเสริมให้มีความพยายาม ใฝ่รู้ เอาใจใส่ และใคร่ครวญต่อการเรียนอย่างสม่ำเสมอ

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเชิงบูรณาการกับความผาสุกในการเรียนรู้ของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยใช้กรอบแนวคิดที่เน้นพื้นฐานทางพุทธจิตวิทยาและการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

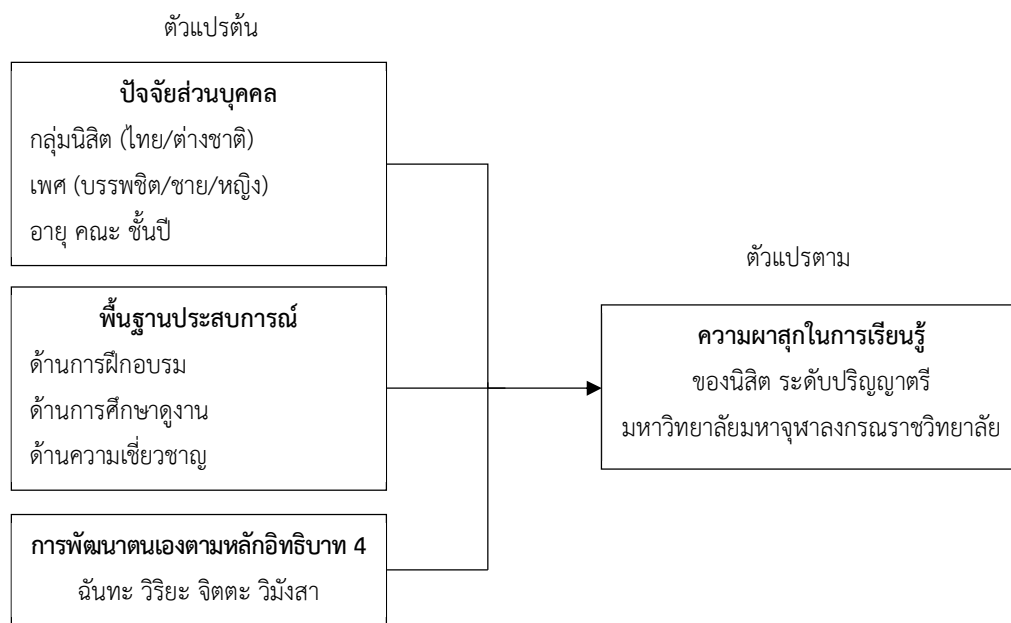
1. ตัวแปรต้น ได้แก่

1.1 ปัจจัยส่วนบุคคล เช่น กลุ่มนิสิต เพศ อายุ คณะ และชั้นปี ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาแนวคิด ทศนคติ และแรงจูงใจในการเรียนรู้ (กรมสุขภาพจิต, 2564)

1.2 การพัฒนาตนเองตามหลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ (ความพอใจรักใคร่ในสิ่งที่ทำ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความตั้งใจ) และวิมังสา (การพิจารณาใคร่ครวญ) ซึ่งเป็นหลักธรรมแห่งความสำเร็จในการเรียนและการพัฒนาตน (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

1.3 พื้นฐานประสบการณ์ เช่น การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน และความเชี่ยวชาญในสาขาวิชา ซึ่งสะท้อนแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ (experiential learning) โดยเชื่อว่าผู้เรียนจะเข้าใจอย่างลึกซึ้งซึ่งเมื่อได้มีส่วนร่วมในสถานการณ์จริง (Kolb, 1984)

2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ความผาสุกในการเรียนรู้ของนิสิตระดับปริญญาตรี คือ การสร้างความรักความศรัทธา เห็นคุณค่าการเรียนรู้ เปิดประตูสู่ธรรมชาติ มุ่งมาดมั่นคง

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (mixed methods research) ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ใช้วิธีวิจัยเชิงเปรียบเทียบสาเหตุ (causal-comparative research) เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจในการเรียนรู้และความสัมพันธ์กับปัจจัยเชิงบูรณาการ และวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ใช้การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (connoisseurship technique) เพื่อยืนยันความเหมาะสมของโมเดลการพัฒนาความพึงพอใจในการเรียนรู้ เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างลึกซึ้งและรอบด้าน

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีการศึกษา 2567 ทั้งนิสิตไทยและต่างชาติ จำนวน 2,117 รูป/คน

กลุ่มตัวอย่าง 337 รูป/คน คำนวณตามสูตรของ Yamane (1973) โดยสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิตามคณะ (stratified random sampling) อย่างน้อยร้อยละ 5 – 8 ของแต่ละกลุ่ม เพื่อให้ได้ความหลากหลายของข้อมูล

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม (questionnaire) เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บข้อมูล ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) แบบวัดปัจจัยเชิงบูรณาการ 3) แบบวัดความพึงพอใจในการเรียนรู้ นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างนำร่องจำนวน 30 คน และตรวจสอบความเชื่อมั่นโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's alpha) พบว่า ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับมีพิสัยอยู่ระหว่าง 0.804 – 0.925 ซึ่งอยู่ในระดับสูง ตามเกณฑ์ของ Best (1977) ที่ระบุว่า ค่า ≥ 0.80 ถือว่าอยู่ในระดับสูง ได้ค่าความเชื่อมั่นดังนี้ ด้านการฝึกอบรม (ค่าความเชื่อมั่น 0.903) ด้านการศึกษาดูงาน (ค่าความเชื่อมั่น 0.896) ด้านความเชี่ยวชาญในสาขาวิชา (ค่าความเชื่อมั่น 0.897) การพัฒนาตนเองตามหลักอิทธิบาท 4 (ค่าความเชื่อมั่น 0.928) ความรักความศรัทธา โดยภาพรวม

(ค่าความเชื่อมั่น 0.875) เห็นคุณค่าการเรียนรู้ (ค่าความเชื่อมั่น 0.852) เปิดประตูสู่ธรรมชาติ (ค่าความเชื่อมั่น 0.867) มุ่งมอดมันคง (ค่าความเชื่อมั่น 0.882)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (connoisseurship) เครื่องมือที่ใช้ คือ เอกสาร นำเสนอ (ร่าง) โมเดล แผนภาพโมเดล แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เทปบันทึกเสียงและ/หรือวิดีโอ แบบฟอร์มประเมิน ความเหมาะสมของโมเดล (Eisner, 1976, 1998b อ้างใน Eisner, 2017)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ และการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนี้

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ดำเนินการกับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน 337 รูป/คน ซึ่งได้จากการสุ่มแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling) ตามคณะ โดยมีขั้นตอนดังนี้

3.1.1 ขออนุญาตเก็บข้อมูล จากคณะผู้บริหารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายในมหาวิทยาลัย

3.1.2 แจกแบบสอบถาม

3.1.3 ชี้แจงวัตถุประสงค์ และขอความยินยอมจากกลุ่มตัวอย่าง พร้อมดูแลความถูกต้องในการตอบแบบสอบถาม

3.1.4 รวบรวมแบบสอบถาม ทั้งหมดจากกลุ่มตัวอย่าง และตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพดำเนินการกับผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 รูป/คน ตามแนวทางการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Eisner, 1976, 1998b อ้างใน Eisner, 2017) เพื่อใช้ตรวจสอบความเหมาะสมของโมเดล TEXIL-MCU โดยมีขั้นตอนดังนี้

3.2.1 คัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ ตามคุณสมบัติ และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

3.2.2 นัดหมายสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview)

3.2.3 เก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยการบันทึกเสียง และจดบันทึกคำตอบอย่างละเอียด

3.2.4 ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบซ้ำกับผู้ให้ข้อมูล (member checking) เพื่อความน่าเชื่อถือ

3.2.5 ข้อมูลที่ได้จะนำไปวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เพื่อสังเคราะห์ข้อเสนอแนะและพัฒนารูปแบบให้เหมาะสมตามบริบทของนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ตามรูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน ได้แก่

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ด้วยวิธีการดังนี้

สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ใช้เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และระดับของแต่ละตัวแปร ได้แก่ ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

สถิติเชิงอนุมาน (inferential statistics) ใช้ทดสอบสมมติฐานของงานวิจัย ดังนี้

1) การวิเคราะห์เปรียบเทียบ ใช้ independent samples t-test เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะ 2 กลุ่ม เช่น กลุ่มนิสิต และใช้ one-way ANOVA เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มที่มีมากกว่า 2 กลุ่ม เช่น อายุ คณะ ชั้นปี หากพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ใช้การเปรียบเทียบแบบคู่อัน (Scheffé method)

2) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ใช้ Pearson's correlation coefficient เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้น (ข้อมูลทั่วไป ปัจจัยเชิงบูรณาการ อิทธิบาท 4) กับตัวแปรตาม (ความผาสุกในการเรียนรู้)

3) การวิเคราะห์การพยากรณ์ ใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (multiple linear regression) เพื่อตรวจสอบว่า

ตัวแปรต้นสามารถร่วมกันพยากรณ์ค่าของตัวแปรตามได้หรือไม่ และในระดับใด

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 รูป/คน ถูกวิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาแบบอุปนัย (inductive content analysis) โดยมีขั้นตอนดังนี้ การถอดเทปการสัมภาษณ์อย่างครบถ้วน การจัดกลุ่มประเด็นตามธีมหลัก (thematic grouping) การวิเคราะห์เชิงตีความ (interpretative analysis) การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อยืนยันและปรับปรุงรูปแบบ TEXIL-MCU model ข้อมูลที่ได้ถูกใช้เพื่อสนับสนุนและยืนยันผลจากการวิเคราะห์เชิงปริมาณ และเพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาความผาสุกในการเรียนรู้ อย่างมีมิติเชิงคุณภาพ (Eisner, 1976, 1998b อ้างใน Eisner, 2017)

ผลการวิจัย

1. สรุปผลการวิจัยเชิงปริมาณ

1.1 จากการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่เป็นนิสิตไทย (ร้อยละ 57) เป็นบรรพชิต (ร้อยละ 55.2) โดยอยู่ในช่วงอายุ 18 – 29 ปี มากที่สุด (ร้อยละ 78.6) มีสังกัดอยู่ในคณะมนุษยศาสตร์เป็นจำนวนมากที่สุด (ร้อยละ 43.3) และกำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 2 มากที่สุด (ร้อยละ 39.8) มีการฝึกอบรมมาก (ร้อยละ 57.3) มีการศึกษาดูงานมาก (ร้อยละ 52.8) มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชา (ร้อยละ 52.2) และมีอิทธิบาท 4 มาก (ร้อยละ 54.9)

1.2 ระดับปัจจัยเชิงบูรณาการของนิสิตโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 4.10) สะท้อนว่า นิสิตมีความต้องการและให้ความสำคัญกับการพัฒนาในหลายมิติ ซึ่งสามารถสรุปแยกตามด้านต่าง ๆ ได้ดังนี้ ด้านการฝึกอบรม (ค่าเฉลี่ย 4.11) นิสิตต้องการให้หลักสูตรส่งเสริมการพัฒนาในด้านอื่น ๆ นอกเหนือจากวิชาหลัก และสนับสนุนความเท่าเทียมในการพัฒนา ด้านการศึกษาดูงาน (ค่าเฉลี่ย 4.09) นิสิตต้องการโอกาสในการเรียนรู้นอกห้องเรียน โดยเฉพาะการศึกษาดูงานและฝึกปฏิบัติ ในสถานการณ์จริงที่เกี่ยวข้องกับอาชีพในอนาคต ด้านความเชี่ยวชาญในสาขาวิชา (ค่าเฉลี่ย 4.11) นิสิตให้ความสำคัญกับการเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญ รวมถึงการได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานในด้านวิชาการและการนำเสนอผลงาน ด้านอิทธิบาท 4 (ค่าเฉลี่ย 4.08) อยู่ในระดับมาก แสดงถึงการตระหนักรู้และเห็นความสำคัญของหลักอิทธิบาทในการพัฒนาด้านตน สรุปได้ว่า นิสิตต้องการการสนับสนุนแบบบูรณาการ ทั้งด้านทักษะเฉพาะ ความรู้จากภาคสนาม และโอกาสในการพัฒนานอกหลักสูตร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญและการฝึกอบรมที่เสริมศักยภาพรอบด้าน

1.3 ระดับการพัฒนาตนเองตามหลักอิทธิบาท 4 ของนิสิตโดยภาพรวม นิสิตมีการพัฒนาตนเองตามหลักอิทธิบาท 4 อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 4.08) ซึ่งสะท้อนถึงการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาไปใช้ในการพัฒนาตนเองทั้งด้านทัศนคติ พฤติกรรม และการเรียนรู้ โดยสามารถสรุปเป็นรายด้านได้ดังนี้ ด้านฉันทะ (ความพอใจ) (ค่าเฉลี่ย 4.16) นิสิตมีความพึงพอใจในการพัฒนาตนเอง การเรียนรู้สิ่งใหม่ และการเปลี่ยนแปลงตนเอง ด้านวิริยะ (ความเพียร) (ค่าเฉลี่ย 4.05) นิสิตมีความพากเพียรในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง แม้ยังมีช่องว่างในเรื่องความสม่ำเสมอของการปฏิบัติงาน ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่) (ค่าเฉลี่ย 4.04) นิสิตแสดงความตั้งใจและใส่ใจในการเรียนรู้ โดยเฉพาะสิ่งใหม่ ๆ แม้ยังมีบางจุดที่ควรเสริม เช่น การเรียนรู้แบบไม่เครียดเกินไป ด้านวิมังสา (การไตร่ตรอง) (ค่าเฉลี่ย 4.07) นิสิตมีแนวโน้มที่จะใช้เหตุผลและการไตร่ตรองในการพัฒนาด้านตน โดยเฉพาะในกระบวนการเรียนรู้และเลือกแนวทางที่เหมาะสม สรุป นิสิตมีพื้นฐานที่ดีในการพัฒนาตนเองตามหลักอิทธิบาท 4 โดยเฉพาะในด้านความพอใจและการใช้เหตุผล ส่วนด้านที่ควรเสริมเพิ่มเติมเล็กน้อยคือความสม่ำเสมอและการใส่ใจอย่างผ่อนคลายในการเรียน

1.4 ระดับความผาสุกในการเรียนรู้ของนิสิตโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 4.12) สะท้อนว่านิสิตมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ ทั้งในเชิงอารมณ์ คุณค่า และความสัมพันธ์กับธรรมชาติ โดยสามารถสรุปเป็นรายด้านได้ดังนี้

ด้านความรักความศรัทธา (ค่าเฉลี่ย 4.17) นิสิตให้ความสำคัญและเชื่อมั่นในการเรียนรู้ โดยเฉพาะการมองว่าการเรียนมีบทบาทสำคัญในชีวิต ด้านเห็นคุณค่าการเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ย 4.12) นิสิตตระหนักว่าการเรียนรู้ส่งผลต่อชีวิตและทัศนคติ แม้ยังมองว่าสังคมไทยอาจยังไม่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้เท่าที่ควร ด้านเปิดประตูสู่ธรรมชาติ (ค่าเฉลี่ย 4.13) นิสิตรับรู้ถึงความสำคัญของธรรมชาติต่อสุขภาพและการเรียนรู้ และเห็นว่าความรู้ได้ทั้งในและนอกห้องเรียน ด้านมุ่งมั่นมั่นคง (ค่าเฉลี่ย 4.06) นิสิตเชื่อว่าการเรียนสร้างความมั่นคงในชีวิต แต่ยังมีพื้นที่พัฒนาในเรื่องความรับผิดชอบต่อความมั่นคงในการเรียนรู้ สรุปได้ว่า นิสิตมีระดับความพึงพอใจในการเรียนรู้สูง ทั้งในมิติความศรัทธา คุณค่า และการเชื่อมโยงกับธรรมชาติ แม้บางด้าน เช่น ความรับผิดชอบต่อความมั่นคง ยังต้องเสริมเพื่อให้การเรียนรู้ยั่งยืนยิ่งขึ้น

1.5 ความพึงพอใจในการเรียนรู้ระหว่างนิสิตไทยและนิสิตต่างชาติ โดยรวมพบว่า นิสิตไทยมีระดับความพึงพอใจในการเรียนรู้สูงกว่านิสิตต่างชาติในทุกด้าน (ค่าเฉลี่ยรวม 4.23 เทียบกับนิสิตต่างชาติมีค่าเฉลี่ยรวม 3.99) ซึ่งทั้งสองกลุ่มยังอยู่ในระดับมาก แต่สะท้อนความต่างทางทัศนคติและประสบการณ์ในการเรียนรู้ ด้านที่นิสิตไทยมีคะแนนสูงสุด คือ ความรักความศรัทธา (ค่าเฉลี่ย 4.27) เช่นเดียวกับนิสิตต่างชาติ (ค่าเฉลี่ย 4.04) ซึ่งยังอยู่ในระดับมาก แต่ต่ำกว่านิสิตไทยอย่างมีนัยสำคัญ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในทั้งสองกลุ่ม คือ มุ่งมั่นอดทน (นิสิตไทยมีค่าเฉลี่ย 4.18 และนิสิตต่างชาติมีค่าเฉลี่ย 3.91) สะท้อนว่าความมั่นคงในการเรียนรู้เป็นมิติที่ควรได้รับการสนับสนุนเพิ่มเติม โดยเฉพาะในกลุ่มนิสิตต่างชาติ สรุปได้ว่า นิสิตไทยมีความพึงพอใจในการเรียนรู้สูงกว่านิสิตต่างชาติทุกด้าน โดยเฉพาะด้านความรักศรัทธาและการเปิดใจเรียนรู้ ส่วนนิสิตต่างชาติยังคงมีระดับความพึงพอใจที่ดี แต่ควรส่งเสริมเพิ่มในด้านความมั่นคงและการเห็นคุณค่าในการเรียนรู้

1.6 ปัจจัยเชิงบูรณาการ จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูล พบว่า ความพึงพอใจในการเรียนรู้ของนิสิตระดับปริญญาตรี มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับปัจจัยบางประการ โดยสรุปได้ดังนี้ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ กลุ่มนิสิต นิสิตไทย มีความพึงพอใจสูงกว่า นิสิตต่างชาติในทุกมิติ (ศรัทธา คุณค่า ธรรมชาติ มั่นคง) อย่างมีนัยสำคัญ และนิสิตชั้นปีที่ 3 และ 4 มีความพึงพอใจในการเรียนรู้สูงกว่านิสิตชั้นปีที่ 1 อย่างมีนัยสำคัญ แสดงว่าประสบการณ์การเรียนรู้มีส่วนช่วยพัฒนา ความรักในวิชา ความมั่นคง และการเปิดใจ การฝึกอบรม อีกทั้งกลุ่มที่ได้รับการฝึกอบรมมาก มีระดับความพึงพอใจสูงกว่ากลุ่มที่ฝึกอบมน้อยในทุกมิติ สำหรับการศึกษาดูงาน กลุ่มที่มีประสบการณ์ศึกษาดูงานมาก มีความพึงพอใจสูงกว่าอย่างชัดเจน โดยเฉพาะด้านความศรัทธา และความมั่นคง ความเชี่ยวชาญในสาขาวิชา พบว่า กลุ่มนิสิตที่มีความเชี่ยวชาญสูง รู้สึกมีความพึงพอใจมากกว่ากลุ่มที่เชี่ยวชาญน้อยในทุกด้าน การพัฒนาตนเองตามหลักอิทธิบาท 4 กลุ่มที่มีระดับอิทธิบาท 4 สูง (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) มีความพึงพอใจในการเรียนรู้มากกว่ากลุ่มที่มีระดับต่ำอย่างมีนัยสำคัญ ในส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ เพศ อายุ สังเกตคณะ สรุป ความพึงพอใจของนิสิตเกิดจาก ประสบการณ์และการมีส่วนร่วมมากกว่าปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล เช่น เพศหรืออายุ โดยเฉพาะการฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การฝึกอิทธิบาท 4 และความเชี่ยวชาญในสาขาวิชา เป็นกุญแจสำคัญที่ควรส่งเสริมเพื่อยกระดับความพึงพอใจในการเรียนรู้ของนิสิต

1.7 จากการวิเคราะห์เชิงสถิติด้วย Multiple Regression Analysis (MRA) พบว่า ตัวแปรทำนายสำคัญ 3 อันดับแรก ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการเรียนรู้ โดยภาพรวม ได้แก่ อิทธิบาท 4 มีอิทธิพลสูงสุด ($\beta = 0.557$) ความเชี่ยวชาญในสาขาวิชา ($\beta = 0.213$) การฝึกอบรม ($\beta = 0.154$) สามารถอธิบายความพึงพอใจได้ถึง 75.1% อิทธิบาท 4 เป็นตัวทำนายหลักที่มีอิทธิพลต่อทุกมิติของความพึงพอใจในการเรียนรู้ โดยมีตัวแปรร่วมที่ส่งผลในแต่ละด้าน ดังนี้ ด้านความรักความศรัทธาได้รับอิทธิพลจากอิทธิบาท 4 มากที่สุด ร่วมกับการฝึกอบรมและความเชี่ยวชาญในสาขาวิชา อธิบายได้ 62.1% ด้านการเห็นคุณค่าการเรียนรู้ อิทธิบาทเป็นปัจจัยหลัก ร่วมกับความเชี่ยวชาญและการฝึกอบรม อธิบายได้ 63.6% ด้านการเปิดประตูสู่ธรรมชาติ อิทธิบาท 4 ยังคงเป็นตัวทำนายหลัก ร่วมกับการฝึกอบรมและการศึกษาดูงาน อธิบายได้ 61.1% ด้านมุ่งมั่นอดทน มีอิทธิบาท 4 และความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาเป็นปัจจัยสำคัญ อธิบายได้ 60.7% ความพึงพอใจในการเรียนรู้โดยรวม อิทธิบาท 4 มีอิทธิพลสูงสุด

ร่วมกับความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาและการฝึกอบรม อธิบายได้สูงถึง 75.1% ข้อสรุป อธิปไตย 4 เป็น รากสำคัญของความผาสุกในการเรียนรู้ ขณะที่ความเชี่ยวชาญในสาขา และการฝึกอบรม/ดูงาน คือ พลังเสริมที่ช่วยยกระดับการพัฒนานิสิตให้รอบด้าน มีทั้งแรงใจและแรงวิชา พร้อมก้าวสู่โลกแห่งการเรียนรู้อย่างผาสุก

2. สรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการตรวจสอบยืนยันรูปแบบความผาสุกในการเรียนรู้ของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จากการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ 5 รูป/คน ที่มีความรู้และประสบการณ์ในหลากหลายสาขาวิชา ได้แก่ การศึกษา จิตวิทยา การแพทย์ และพุทธศาสตร์ เพื่อทำการตรวจสอบและยืนยันความเหมาะสมของโมเดล TEXIL-MCU ซึ่งเป็นรูปแบบการพัฒนาความผาสุกในการเรียนรู้ของนิสิตระดับปริญญาตรี พบว่า ผู้เชี่ยวชาญทุกคนมีความเห็นสอดคล้องกันว่า โมเดลดังกล่าวมีความเหมาะสม ครบคลุม และสามารถประยุกต์ใช้ได้จริงในระดับอุดมศึกษา ผลการวิเคราะห์สรุปได้เป็นประเด็นสำคัญ ดังนี้ ความเหมาะสมโดยรวม โมเดล TEXIL-MCU มีแนวคิดที่ชัดเจน เป็นระบบ และครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาความผาสุก โดยบูรณาการทั้งหลักธรรม (อธิปไตย 4) และกลไกทางการศึกษสมัยใหม่ เช่น การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน และการพัฒนาความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2562; Helliwell et al., 2023) ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการส่งเสริมสุขภาวะองค์กรในระบบอุดมศึกษา (UNESCO, 2021) จุดแข็งของโมเดล ผู้เชี่ยวชาญยกย่องว่า โมเดลสามารถนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์กับกระบวนการเรียนรู้ยุคใหม่ได้อย่างเหมาะสม เป็นองค์รวมทั้งด้านกาย จิต ปัญญา และสังคม โดยเฉพาะการเน้นย้ำความเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้ภายใน (internal) และภายนอก (external) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดสุขภาวะเชิงบูรณาการ (พระไพศาล วิสาโล, 2553; กรมสุขภาพจิต, 2564) จุดอ่อนและข้อจำกัด ผู้เชี่ยวชาญบางคนสะท้อนว่า การนำโมเดลไปใช้จริงอาจต้องใช้ทรัพยากรจำนวนมาก รวมถึงการวัดผลบางมิติ เช่น ความสงบภายใน หรือคุณภาพชีวิตเชิงจิตวิญญาณ จำเป็นต้องมีเครื่องมือวัดที่เหมาะสม และผ่านการพัฒนาในเชิงจิตวิทยาและบริบทของพุทธศาสตร์ ข้อเสนอแนะในการพัฒนาเพิ่มเติม มีข้อเสนอให้จัดทำแบบประเมินความผาสุกเฉพาะด้าน เช่น ระดับสติ ความเมตตา การสงบภายใน พร้อมทั้งพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมเฉพาะทาง เช่น รายวิชาฝึกอธิปไตย 4 การจัดกิจกรรมกลุ่มแบบการแนะแนวจากผู้มีประสบการณ์ (mentorship) และการผลิตสื่อ เช่น แผนภาพองค์รวม (infographic) ของโมเดลที่นำไปใช้ได้ง่ายในเชิงปฏิบัติ (Helliwell et al., 2023; WHO, 2021) ผลการประเมินเชิงปริมาณจากแบบประเมินความเหมาะสมของโมเดล ผู้เชี่ยวชาญให้คะแนนอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุดทุกข้อ (ระดับ 4 – 5) สะท้อนการยอมรับในแนวคิด โครงสร้าง และความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้โมเดลนี้ในสถาบันอุดมศึกษาและสังคมวงกว้าง (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2566) สรุปได้ว่า โมเดล TEXIL-MCU ได้รับการยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญว่า มีความเหมาะสมทางทฤษฎีและมีศักยภาพในการพัฒนาเชิงปฏิบัติ โดยเฉพาะในการยกระดับความผาสุกทางการเรียนรู้ของนิสิตในยุคปัจจุบันให้มีความมั่นคงทั้งทางปัญญาและจิตใจพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงในสังคมยุคปัจจุบันอย่างรอบด้าน

TEXIL-MCU Model

Training Exposure Visit Expertise & Iddhipada to Learning Well-being for MCU

แสงเดือน กิติเจริญชัย, (2568)

ภาพที่ 2 TEXIL-MCU Model

การอภิปรายผล

1. การศึกษาระดับของปัจจัยเชิงบูรณาการ (อิทธิบาท 4 การฝึกอบรม การศึกษา ดูงาน ความเชี่ยวชาญในสาขาวิชา) และระดับความผาสุกในการเรียนรู้ของนิสิต ผลการวิจัยพบว่า นิสิตมีระดับปัจจัยเชิงบูรณาการและความผาสุกในการเรียนรู้ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านความรักความศรัทธา และด้านการฝึกอบรมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในกลุ่มปัจจัยบูรณาการ สะท้อนว่า นิสิตมีความพร้อมทั้งด้านจิตใจและทักษะภายนอกในการพัฒนานตนเอง นอกจากนี้ OECD (2021) ยังเน้นว่า การพัฒนาความผาสุกทางการเรียนรู้ควรเชื่อมโยงองค์ประกอบทั้งภายใน (intrinsic motivation) และภายนอก (learning environment) อย่างสมดุล

2. การเปรียบเทียบความแตกต่างของความผาสุกในการเรียนรู้จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ผลการวิเคราะห์พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อความผาสุกอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ กลุ่มนิสิต (ไทย – ต่างชาติ) ชั้นปีที่ศึกษา ประสบการณ์ การฝึกอบรม การศึกษา ดูงาน และระดับความเชี่ยวชาญในสาขาวิชา โดยนิสิตไทย ชั้นปีที่ 3 และ 4 และกลุ่มที่มีประสบการณ์มาก จะมีระดับความผาสุกสูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญ

3. การพัฒนาและตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาความผาสุกในการเรียนรู้ของนิสิตระดับปริญญาตรี ผลการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ 5 รูป/คน พบว่า โมเดล TEXIL-MCU ได้รับการยอมรับในระดับ “มากถึงมากที่สุด” ในทุกองค์ประกอบ ผู้เชี่ยวชาญเห็นพ้องว่า โมเดลสามารถประยุกต์ใช้ได้จริง และมีจุดแข็งในการผสานแนวคิดหลัก พุทธธรรม (อิทธิบาท 4) กับแนวทางพัฒนาความผาสุกในการเรียนรู้ของนิสิต ซึ่งสอดคล้องกับแนวโน้มในปัจจุบันที่มุ่งเน้น “well-being education” หรือการศึกษาเพื่อความสุข (OECD, 2021) จากข้อค้นพบที่ว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องในเชิงบวกต่อทุกมิติของโมเดลตั้งแต่แนวคิด องค์ประกอบ ไปจนถึงกระบวนการและผลลัพธ์ แสดงให้เห็นว่า TEXIL-MCU มีศักยภาพในการเป็นต้นแบบการพัฒนาหลักสูตรหรือกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อยกระดับความผาสุกของผู้เรียนให้ก้าวข้ามจากมิติทางกายภาพไปสู่ความมั่นคงทางจิตใจและจิตวิญญาณ ข้อเสนอที่ว่า โมเดลควรมีการประเมินความผาสุกภายในเพิ่มเติม เช่น ระดับเมตตา สติ และความสงบภายใน การฝึกสติ และการปฏิบัติธรรม มีอิทธิพลเชิงบวกต่อสุขภาวะทางจิต

ของนิสิตไทยอย่างมีนัยสำคัญ และสามารถนำไปสู่การสร้างความสำเร็จในการเรียนรู้ของนิสิตได้ในระยะยาว ในประเด็นข้อจำกัดของการดำเนินการจริง เช่น การใช้ทรัพยากรสูง และความยากในการวัดผลด้านจิตใจ ผู้วิจัยเห็นพ้องว่า ประเด็นดังกล่าวเป็นปัญหาทางเทคนิคที่สามารถปรับปรุงได้ในระยะยาว โดยอาจใช้แนวทางการวิจัยที่เน้นการออกแบบและพัฒนา (design-based research) ที่พัฒนาไปพร้อมกับการปฏิบัติจริงในบริบทของสถานศึกษา (Anderson & Shattuck, 2012) สุดท้ายการที่โมเดลได้รับคะแนนความเหมาะสมในระดับมากจากผู้เชี่ยวชาญทุกคน ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมั่นและการยอมรับในคุณภาพของโมเดล

องค์ความรู้ใหม่

1. การบูรณาการหลักธรรมกับกลไกการศึกษาอย่างเป็นระบบ งานวิจัยได้นำเสนอรูปแบบการพัฒนาความสำเร็จในการเรียนรู้ของนิสิตระดับปริญญาตรีที่บูรณาการหลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เข้ากับกลไกการเรียนรู้ยุคใหม่ เช่น การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน และการพัฒนาความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง ทำให้เกิดโมเดล TEXIL-MCU ซึ่งเป็นการสร้างแนวคิดใหม่ในการออกแบบหลักสูตรหรือกิจกรรมพัฒนานิสิต โดยเชื่อมโยงระหว่างพุทธธรรมกับภาคปฏิบัติ ด้านการศึกษาอย่างกลมกลืน

2. การวัดและวิเคราะห์ความสำเร็จในการเรียนรู้ผ่านมิติเชิงคุณค่าและประสบการณ์ งานวิจัยได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ในการวัดความสำเร็จในการเรียนรู้ผ่าน 4 มิติ คือ ความรักศรัทธา เห็นคุณค่าการเรียนรู้ การเปิดประตูสู่ธรรมชาติ และความมุ่งมั่นคงทนทางการเรียนรู้ ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดใหม่ที่ผสมผสานความรู้ด้านจิตวิทยาเชิงบวกเข้ากับปรัชญาทางพุทธศาสตร์และบริบทของนิสิตในมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา

3. การยืนยันรูปแบบด้วยวิธีสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (connoisseurship) การตรวจสอบและพัฒนาโมเดล TEXIL-MCU ด้วยวิธีการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ เปิดมิติใหม่ของการพัฒนาโมเดลที่ไม่อิงเฉพาะข้อมูลเชิงสถิติเท่านั้น แต่ยังรวมถึงวิจารณ์ญาณของผู้ทรงคุณวุฒิหลากหลายสาขา ทำให้ได้รูปแบบที่มีทั้งมิติของความเหมาะสมเชิงหลักการและความเป็นไปได้เชิงปฏิบัติ (pragmatic validation)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สถาบันการศึกษาโดยเฉพาะมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ควรส่งเสริมและบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 เข้ากับกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ อาทิ รายวิชาเสริมสร้างพลังชีวิต กิจกรรมพัฒนาศักยภาพผ่านการอบรม การศึกษาดูงาน และกิจกรรมกลุ่มแบบการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพผ่านการแนะแนวจากผู้มีประสบการณ์ (mentorship)

1.2 หลักสูตรระดับอุดมศึกษา ควรปรับปรุงให้มีความยืดหยุ่น และครอบคลุมประสบการณ์ภาคสนาม เพื่อเสริมสร้างความสำเร็จในการเรียนรู้ โดยเฉพาะกลุ่มนิสิตต่างชาติที่มีระดับความมั่นคงทางการเรียนรู้น้อยกว่านิสิตไทย

1.3 การพัฒนาผู้สอนและอาจารย์ที่ปรึกษา ควรจัดอบรมให้มีความเข้าใจในโมเดล TEXIL-MCU และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะการส่งเสริมความศรัทธาและการเห็นคุณค่าของการเรียนรู้

1.4 การประเมินผลด้านจิตวิญญาณและความสำเร็จ ควรพัฒนาเครื่องมือวัดเฉพาะทาง เช่น แบบประเมินระดับสติ ความสงบ ความมั่นคงในตน และสุขภาวะเชิงบูรณาการ เพื่อการติดตามและพัฒนานิสิตในมิติเชิงลึก

1.5 เพื่อการพัฒนาหรือยกระดับความสำเร็จในการเรียนรู้ของนิสิตด้านความมุ่งมั่นคงทน โดย ส่งเสริมให้มีการนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้พัฒนานิสิต ควรมีพี่เลี้ยงอิทธิบาทคอยให้คำปรึกษา

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 ควรศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างโมเดล TEXIL-MCU กับผลลัพธ์ระยะยาว เช่น ความยืดหยุ่นทางอารมณ์ (resilience) ความสำเร็จทางวิชาการ หรือการพัฒนาทางจิตวิญญาณ
- 2.2 ควรเปรียบเทียบผลการประยุกต์ใช้โมเดลในบริบทของมหาวิทยาลัยอื่น เช่น มหาวิทยาลัยทางโลก หรือในต่างประเทศ เพื่อวิเคราะห์ความเหมาะสมเชิงบริบท
- 2.3 ควรขยายการวิจัยในเชิงปฏิบัติการ (action research) เพื่อทดสอบการใช้โมเดลในรูปแบบโปรแกรม เช่น โครงการพัฒนาอาชีพ 4 สำหรับนิสิต หรือหลักสูตรฝึกอบรมเชิงบูรณาการ
- 2.4 ควรสร้างแบบจำลองหรือแอปพลิเคชันเชิงดิจิทัล เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตามโมเดล TEXIL-MCU โดยเฉพาะในยุคการศึกษาแบบผสมผสาน (blended learning)

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (2564). รายงานประจำปีกรมสุขภาพจิต ปีงบประมาณ 2564. กองยุทธศาสตร์และแผนงาน กระทรวงสาธารณสุข.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2562). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยาย. สืบค้น 17 มิถุนายน 2568 จาก https://www.watnyanaves.net/uploads/File/books/pdf/buddhadhamma_extended_edition.pdf.
- พระไพศาล วิสาโล. (2553). สุขภาวะองค์รวม. กรุงเทพฯ: สถาบันวิชิตรศน์.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2566). แผนพัฒนามหาวิทยาลัย ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ระยะที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570). กองแผนงาน สำนักงานอธิการบดี.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2565). แผนด้านการอุดมศึกษาเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศ พ.ศ. 2564 – 2570 ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2566 – 2570. กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 - 2580 (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุน อมรวิวัฒน์. (2545). ทฤษฎีการเรียนรู้อย่างมีความสุข. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิชสาราณราษฎร.
- Anderson, T., & Shattuck, J. (2012). Design-Based Research: A Decade of Progress in Education. *Educational Researcher*, 41(1), 16–25.
- Best, J. W. (1977). *Research in education* (3rd ed.). Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Eisner, E. W. (2017). *The Enlightened Eye: Qualitative Inquiry and the Enhancement of Educational Practice*. Teachers College Press.
- Helliwell, J. F., Layard, R., Sachs, J., De Neve, J.-E., Aknin, L., & Wang, S. (2023). *World Happiness Report 2023*. Sustainable Development Solutions Network.

- Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- OECD. (2021). *The Future of Education and Skills 2030: OECD Learning Compass 2030*. Organisation for Economic Co-operation and Development.
- Ryff, C. D., & Keyes, C. L. M. (1995). The structure of psychological well-being revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(4), 719–727.
- UNESCO. (2021). *Reimagining our futures together: A new social contract for education*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.
- WHO. (2021). *Mental health and well-being in schools: A review of the evidence*. World Health Organization.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper & Row.